

Gnosis och asketism

— några kommentarer till antroposofins människosyn —

I skriften "Waldorfskolans kursplan. Ett möte mellan yttre och inre verklighet", författad av Hans Möller (1), presenteras den ideologiska grunden för Waldorfpedagogiken. Föräldrar som studerar häftet ges uppfattningen att Waldorfskolans pedagogik baseras på "en fördjupad människokunskap. . . med utgångspunkt i Rudolf Steiners antroposofi" (2). Något förbryllad blir säkert den förälder som i avsnittet om puberteten finner kommentaren: ". . . maktlystnad och erotik, vår tids gissel" (3). De flesta människor, okunniga om antroposofin, betraktar sannolikt uttalandet bara som en mindre lyckad formulering. För den normala vardagsmänniskan är erotik inte ett gissel, utan en källa till glädje och njutning.

För att förstå denna märkliga passus, och andra likvärdiga, från antroposofiskt håll måste man ha kunskap om den världsbild och människosyn som skapades av Rudolf Steiner. Antroposofin representerar en gnostisk filosofi och livshållning. Gnosticismen, av *gnosis* = kunskap, konkurrerade med kristendomen om makten under de tre första århundradena efter Kristus. Den lärde att människan är fången i den onda materien och att hennes uppgift är att med hjälp av den andliga kunskapen, förmedlad av invigda, återvända till sitt urhem — andevärlden. Steiner uttrycker det så att människan "måste befrias från jorden, ryckas lös från jorden, i det att en del av hennes väsen bringas tillbaka till den andliga världen" (4).

Man brukar i religionsvetenskapen tala om en asketisk och en libertinsk gren av gnosticismen. Båda har föraktet för det materiella och jordiska som grund men intar olika ståndpunkter i frågan hur människan skall befrias eller frälsas från den jordiska tillvaron.

Antroposofin är en variant av den asketiska gnosticismen. Detta lyser mycket klart igenom vid läsningen av Steiners skrifter. Således är också alla antroposofiska aktiviteter underordnade denna grundläggande inställning till den fysiska tillvaron.

Antroposofin har en magisk-ockult världsbild, där allting styrs av goda eller onda andemakter. Människans kropp, speciellt blodet, känslorna och tankelivet är alla kopplade till olika andliga krafter. Människan har också flera andliga kroppar. Därför kan Steiner skriva att ". . . känslor och tankar är verkliga fakta, alldeles som bord och stolar är det i den fysisk-sinnliga världen" (5).

Den andliga utvecklingen består i att rena kropparna så mycket att de förvandlas till allt mer andliga substanser. Råd om detta ger Steiner bl a i den grundläggande boken "Hur uppnår man kunskap om de högre världarna?" Människor skiljer sig från varandra därigenom att de mer eller mindre lyckats bearbeta och förädla de andliga kropparna och i hur hög grad de hyser förfinade önskningar och begär. Ord som ständigt återkommer i Steiners skrifter är *förädling*, *förfining*, *renade* och *luttrade* drifter etc. I nyss nämnda bok talar han om "den rena och andliga världen" (6).

De psykologiska effekterna av tron på antroposofins så kallade fördjupade människokunskap är förödande. Den kanske allvarligaste effekten av det antroposofiska asketiska livsidealet är demoniseringen av driftlivet. Aggressivitet och sexualitet anses vara kopplade till demoniska väsen i astralvärlden. Dessa väsen parasiterar på den som ger efter för sina drifter. I "Grunddragen av vetenskapen om det fördolda" skriver Steiner: "Det finns väsen vilka till sin näring ha lidelser och begär som äro av värre art än alla djuriska. . . På grund härav äro gestalterna av dessa väsen för den andliga blicken fu-

lare och hemskare än gestalterna av de vildaste djur" (7).

Det är för att inte bli besatt av dylika väsen som Steiner i samma bok förordar följande levnadsregel: "Alla önskningar som det (*jaget*) skapat inom kroppen, och vilka inte ha någon hemorts rätt i den andliga världen, måste utrotas" (8).

Här följer några citat från olika källor som belyser antroposofins asketiska ideal:

"Kroppen måste bli så förädlad och renad att dess organ icke drives till något som inte sker i själens och andens tjänst" (9)

"Därför är moralisk utveckling alltid något asketiskt. Detta asketiska måste bara förstås på rätt sätt. Det är alltid ett övande i att bekämpa det animala" (10).

"När jag vredgas eller förargar mig, bygger jag en mur omkring mig i själsvärlden, och de krafter som skall utveckla mina själsögon kan inte nå mig" (11).

"I civilisationens tal om sexualitet är, kan man säga, mycket av det inbegripet som i dag eftersträvas i så kallad sexualupplysning. I detta intellektualiserade tal om sexualitet lever kärlekens demonologi" (12).

"Det står i människans makt, skulle jag vilja säga, att förneka sitt eget väsen. Hon förnekar det när hon sjunker ned från kärlekens genius till sexualitetens demoner" (13).

"Bäst är det om andevetenskapen leder människan till ett slags äckel eller avsky inför animalisk kost" (14).

Rudolf Steiner själv var renlevnadsman, absolutist, vegeterian och sexuellt avhållsam. Båda hans äktenskap hade karaktären av kamratäktenskap utan erotiskt samliv. Jag har valt beteckningen förfiningssyndrom för antroposofins asketiska livsideal. Alltså en sjuklig rädsla för sexualitet och sensualitet, grundad i grova vanföreställningar med skräck för människans drift- och känsloliv som ingrediens. Som väl varje psykolog och något så när bildad människa inser, så måste antroposofins livsyn resultera i neuroser och andra psykologiska problem, om den verkligen tas på allvar.

Man kan förstå att det måste skapa problem i äktenskapet om ena parten försöker följa Steinerlärljungens Max Heindel råd för andlig utveckling: "Den ockulta vetenskapen lär att könsfunktionen aldrig bör användas för tillfredsställelse av sinnligt begär, utan endast för fortplantning. Därför skulle en efter det högre livet sökande ha rättighet att vägra samlag med sin äkta hälft. med mindre ändamålet vore att avla barn" (15).

Rädslan för driftlivet tar sig hos Steiner ofta rent bisarra uttryck. Vulkanutbrott beror på "onda passioner" (16); fantasikontinenten Atlantis sjönk i havet därför att "lägre andeväsen" frestade människorna att använda "fortplantningsdrifterna" på ett otillåtet sätt. Med andra ord, Atlantis sjönk i havet på grund av människors intresse för sex (17).

Det asketiska livsidealet lyser igenom i en mängd antroposofiska aktiviteter. Mycket typisk är den diskussion om rockmusik som fördes för en tid sedan i Kristofferskolans meddelandeblad. Några elever hade ordnat

en fest med rockmusik. I skolans meddelandeblad förklarades detta vara "urartad musik" som negativt påverkade de ungas driftliv. I stället skulle barnen lyssna på fin och andlig musik, därför att "äkta musik = något som inspirerar till det goda och som hjälper oss att vinna herravälde över *djuret* inom oss" (18).

Den äldre generationen känner säkert igen tankegångarna från 1940-talets debatt om det så kallade dansbane-eländet; ". . . den demoraliserande negroida musiken" som en präst från Österlen uttryckte saken 1941. En inte alldeles okänd tysk politiker kallade samma företeelse "Verniggerung". Att antroposoferna har en nattstånden kulturhistorisk uppfattning noterade även Sixten Marklund i sin utvärdering av Waldorfpedagogen 1986 (19).

Steiners råd till pedagoger talar också sitt tydliga språk:

"Hos en människa med mycket starka begär, vilken framför allt tycker om att äta och dricka gott och även för övrigt åstundar mycket, visar det sig, om hon till exempel är lärare eller pedagog, att

de ord hon riktar till sina elever inte har någon större verkan. De går in genom det ena örat och ut genom det andra".

Vidare förklarar Steiner, att en asketisk lärare däremot är en bra pedagog. Denne kan med sin andliga kraft påverka eleverna med

sin blick och blotta närvaro. "Allt detta verkar på eleven. Det beror på graden av försakelse inför de vanliga begären", skriver han (20).

Förfiningsyndromet predikas av i stort sett alla österländska gurus och västerländska medier. Steiner hämtade dessa tankegångar från teosofin, varur antroposofin sedan utvecklade sig. Att barn, speciellt tonåringar, tar skada av en dylik livs-

fientlig filosofi har jag själv erfarit från flera antroposofiska bekanta under min uppväxt. Även i dag är det vanligt att man i antroposofkretsar inte gillar att barn dricker choklad, därför att det kan leda till onani; en tanke hämtad från den antroposofiske läkaren Birger Ledin. Inte heller är det bra att spela fotboll, eftersom det kan uppväcka sexualiteten. Steiner var över huvud taget negativ till idrott och betraktade den som en

"felaktig handling" hos en hel epok. Sport var en symbol för ett missriktat sökande efter översinnlig kunskap och andligt liv (21).

Det är förvånansvärt och tragiskt att så många politiker, folkbildare och journalister i dag kan svälja en ideologi som baseras på en felaktig kunskapssyn (den inre kunskapsvägen, uppenbarelseskunskap) och en minst sagt psykologiskt osund asketisk livsuppfattning. Framgången för den antroposofiska världsbilden får ses som en del av den förnuftets kris som västerlandet nu tycks genomleva.

Håkan Blomqvist

Noter

1. Hans Möller: Waldorfskolans kursplan. Ett möte mellan yttre och inre verklighet. Ellen Key skolan, Spånga 1989.
2. Ibid. sid 1.
3. Ibid. sid 8.
4. Rudolf Steiner: Nedstörtandet av mörkrets andar. Antropos, nr 6 1977, sid 12.
5. Rudolf Steiner: Hur uppnår man kunskap om de högre världarna?
6. Ibid. sid 186.
7. Rudolf Steiner: Grunddragen av vetenskapen om det fördolda. Antroposofiska bokförlaget, Stockholm 1948, sid 64.
8. Ibid. sid 58-59.
9. Steiner: Hur uppnår. . .sid 123.
10. Rudolf Steiner: Allmän människokunskap som grundval för pedagogiken. Telleby bokförlag, Järna 1981, sid 82.
11. Steiner: Hur uppnår. . .sid 87.
12. Rudolf Steiner: Kärlekens demonologi. Antropos, november 1971, sid 58.
13. Ibid. sid 58.
14. Rudolf Steiner: Förändringar i den mänskliga organisationen genom esoterikens inflytande. Antropos, april 1982, sid 9.
15. Max Heindel: Rosenkreutzarnas världsåskådning eller Mystisk kristendomslära. Rosicrucian Fellowship, Stockholm 1967, 2. upplagan, sid 426.
16. Rudolf Steiner: At the gates of spiritual science. Rudolf Steiner Press. London 1970, sid 141.
17. Steiner: Grunddragen. . .sid 195.
18. Kristofferskolan. Meddelandebladet, november 1984, sid 4.
19. Sixten Marklund: Fristående skolor och alternativ pedagogik. Skolöverstyrelsen, Stockholm 1986, sid 75.
20. Rudolf Steiner: Evolutionen från verklighetens synpunkt. Antroposofiska bokförlaget, Stockholm 1967, sid 45.
21. Hermann Poppelbaum: Idrottens själsliga och spirituella bakgrund. Antropos, nr 7 1980, sid 25.